

UCHIDA Gimpū, *Kita Ajia Shi Kenkyū: Kyō - do Hen* (Kuzey Asya Tarihi Araştırmaları: Hsiung - nular Bölümü), Dōbōsya, Kyōto 1975, A5, 2+3+4+14+17 s., 7000 Yen. (Japonca).

Kyōto Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ni bitiren Prof. Dr. Gimpū Uchida (1907—), Kōbe Üniversitesi Emeritus Profesörü ve Bukyō Üniversitesi öğretim üyesidir. Uzmanlık alanı, İç - asya tarihi ve Çin'in Güney-Kuzey Hanedanları dönemi tarihidir. Kendisinin *Eskiçağda Moğollar*, *Hsiung - nu Tarihi Araştırmaları*, *Atl Ulular Tarihi I*, *Tukhara Devleti Tarihi*, *Kuzey Asya Tarihi Araştırmaları: Hsien - pei*, *Jou - jan T'u-chüehler Bölümü* v. b. gibi yapıtları bulunmaktadır.

Yazar, "Kuzey Asya Tarihi Araştırmaları" başlığı altında şimdiye değin çeşitli yerlerde yayınlanmış yirminin üzerindeki yazısını, Hsiung - nular konusu bir cilt, Hsien - pei, Jou - jan, T'u - chüeh konuları bir cilt olmak üzere iki ciltte toplamıştır.

"Kuzey Asya Tarihi Araştırmaları"nın Hsiung - nularla ilgili cildinin içindekiler bölümü şöyle sıralanıyor:

- 1 - Eskiçağ Göçebe Uluslarının Tarımcı Ülkelere Saldırılarının Gerçek Nedenleri - Özellikle Hsiung - nu Tarihi Açısından Bakıldığında (s. 1-28).
- 2 - Hsiung - nuların Kökeni (s. 29-46).
- 3 - Hsiung - nu Tarihi ile İlgili Çeşitli Araştırmalar - Hsiung - nulara Kurumlar ve Kültür (s. 47-82).
- 4 - "Ch'an - yü" Unvanı ve "Hsiung - nu Ch'an - yüsünün Sarayı"nın Yeri Üzerine (s. 83-106).
- 5 - Hsiung - nuların "Chün - chi" ve "Cho - hsieh" Dağları Konusu (s. 107-114).
- 6 - Hsiung - nuların Batıya Göçü (s. 115-142).
- 7 - Hsiung - nuların Irkı ve Fizyolojik Özellikleri Sorunu (s. 143-166).
- 8 - Hunlar ile Hsiung - nuların Aynı Soydan Geldiği Savı ile İlgili Araştırmaların Tarihçesi (s. 167-200).
- 9 - Güney Hsiung - nuları ile İlgili Araştırmalar:
  - I. Güney Hsiung - nularının Çin'e Yerleşmeleri (s. 202-262).
  - II. Wei - Chin Döneminin Beş Kısım Hsiung - nuları (s. 263-305).
  - III. "Beş Barbar Kargaşası" ile Kuzey Wei Dönemlerinin Hsiung - nuları (s. 306-342).
  - IV. Kuzey Hanedanları Yönetiminde Bulunan Hsien - pei, Hsiung - nu ve Diğer Kuzey Kökenli Soyluların Yeri (s. 343-366).
- 10 - Hou Han Shu, Nan Hsiung - nu Chuan (çeviri) (s. 367-406).
- 11 - Chin Shu, Pei Ti, Hsiung - nu Chuan (çeviri) (s. 407-414).
- 12 - Dizin (s. 1-17).

Birinci bölümde, yazar, göçebe halkların tarımcı toplumlara saldırı nedenlerini incelerken, birtakım bilim adamlarınca ileri sürülen, göçebelerin, yerleşik tarımcı toplumlara açlık ve kıtlık nedeniyle saldırdıkları savına karşı çıkmaktadır. Prof. Uchida, -209 yılından + 91 yılına değin Hsiung - nu - Çin ilişkilerini ele alarak, göçebelerin Çin'e yapmış olduğu saldırıları kronolojik olarak sıralayıp on bir döneme ayırmakta, bu on bir dönemi incelediğinde, saldırıların nedenlerini şöyle sıralamaktadır:

- a) Otlak ele geçirme,
- b) Çin'de kukla hükümet kurulmasını sağlamak,
- c) Ganimet, mal ve insan ele geçirmek için,
- ç) Çin saldırısına karşı koymak için,
- d) Alış - veriş ve haracın yetersiz olması üzerine, öc almak ve korkutmak için,
- e) Yönetimleri altındaki başka halkların Çinlilerin yönetimi altına girmesi üzerine, öc almak için,
- f) Hsiung - nuların içinde gizlice kışkırtmalarda bulunan Çinlileri cezalandırmak için,
- g) Çinlilerin Cha'n - yüyü aşağılamaları üzerine.

“Şurası bir gerçektir ki, göçebe halkların, tarımcı çevrelere saldırmak istemelerinin temel ve önemli nedeni, bunların üretimlerinin güçsüz olmasında - yaşam için gerekli malların yetersizliği nedeniyle, tarım çevrelerindeki ülkelerin mallarına duyulan gereksinimde - yattığı kolayca anlaşılır” diyen yazar, kaynaklarda açlık ve kıtlık nedeniyle saldırdıklarını kanıtlayacak hiç bir belgenin bulunmadığını, tersine, tarihteki dokuz büyük kıtlık olayında Hsiung - nu saldırılarının durduğunu, Çinlilerle dostluk ilişkileri kurmak için girişimlerde bulduklarını vurgulamaktadır.

İkinci bölümde, Hsiung - nuların ortaya çıkışları ile bunların Chou dönemindeki Jung - Tilerle ilişkilerine değinen Prof. UCHIDA, Hsiung - nu sözcüğünün anlamı ile bunun gelişmesini ele almaktadır.

Tarihte, Hsiung - nu adı ilk kez *Shih - chi*'deki - 318 yılıyla ilgili kayıtlar arasında geçmektedir. Bundan daha önce, Chou dönemiyle, üstelik Hsia dönemiyle ilgili belgelerde de Hsiung - nulara ilişkin kayıtlar vardır. Ancak, (*Chou Shu*, *Shan Hai Ching* gibi) bu belgelerin daha sonraları yazılmış, gerçekleri yansıtmayan bilgiler verdiği kanıtlanmıştır.

I - ch'ülerin Hsiung - nular olduğu savına karşı çıkan yazar, “Hsiung - nu” ile “Hun”un aynı şeyler olduğunu, ancak, C. F. Neumann, A. Remusat, Wang Kuo - wei, O. Franke gibi bilim adamlarının ileri sürdüğü gibi, Hsien - yün ya da Hsün - yü ile Hsiung - nu'nun aynı şeyler olduğunun kanıtlanamayacağını savunmaktadır.

Hsiung - nu sözcüğünün kökeni ile ilgili çeşitli görüşler bulunmaktadır. J. Klapproth'a göre Hsiung - nu ile Hsün - yü adı bunların atası olan Ch'un - wei'den gelmektedir. Tarihte, ata adının devlet ya da ulus adı olarak kullanıldığı görülmüştür. Ancak bu, Hsiung - nular için de geçerli midir? Çin kaynaklarında Hsia

Hou ailesi ile Hsiung - nular arasında bağlantı kurulmakta, bu bağlantıyı dayanak yapan O. Franke, "yenilgiye uğrayan Hsia hanedanı üyelerinden bir kısmı, Kuzey'deki Hsiung adındaki göçebe bir ulusa sığınmış, Çinliler de bunlara Hsiungların kölesi oldukları anlayışıyla 'Hsiung - nu' adını vermişlerdir" demektedir. Yazara göre, Han hanedanı tarihçilerinin bir yakıştırmasını dayanak yapan O. Franke'nin bu görüşü boş bir varsayımdan öteye gitmemektedir. Çünkü, Hsia hanedanından olanlar Çinlidir; Hsiung - nuların çekirdeğini oluşturan halkın "Caucasoid" olduğu, Çince ile Hsiung - nu dillerinin ayrı yapıda olduğu dikkate alınrsa, bunu varsayım olarak ileri sürmek güçleşecektir. Bunun dışında Schmidt, Moğolcadaki "kurt" anlamına gelen "tschino," "tschiuno", "tschiunno" ile, Klaproth, Uygurcada "insan" anlamına gelen "houm", "khoun", "koum" ile F. Erdman, Türkçedeki "on" ile, W. G. Vasiliyevski, Fang Chuang - hsien, Moğolcada "insan" anlamına gelen "khun" ile, W. Tomaszek, "ön", "önä" ile, K. Shiratori, Moğolcanın Halha lehçesinde "insan" anlamına gelen "kung" ve Buryat lehçesindeki "kung", "kun", "khung" ile, L. Bazin, Türkçedeki "qun" ile, Hsiung - nu ya da Hun sözcüklerini açıklamakta varsayımlar ileri sürmektedirler.

Yazara göre, Hsiung - nu adı, bir ülke ya da ulus adı dışında iki yerde geçmektedir. Bunlardan biri "Hsiung - nu Irmağı", diğeri de "Hsiung - nu derisi"dır. Buna göre Hsiung - nu adı ya bu adından ırmak ya da Hsiung - nu adı verilen bir hayvandan gelmektedir.

Prof. UCHIDA, "tuylaç" sesinin karşılığı olan T'u - ko ya da Tu - ku'nun pre-Türk dillerinde "tuğu elinde tutan boy" anlamına geldiği kabul edilirse, T'u - ko boyunun orijinal adının Hsiung - nu olması gerektiğini söylemektedir. Hsiung - nu gerçekte, Luan - t'i ailesi, Hu - yen ailesi, Hsü - pu ailesi gibi birkaç aileden oluşan bir boy adıydı. Bu küçük Hsiung - nu boyu daha sonra diğer yabancı boyları da kendisine bağlayarak, nüfusu milyonları bulan, büyük bir kabileler birliği olan Hsiung - nu devletini kurmuştur. Bir boy adı olan Hsiung - nu, devlet adı haline dönüşürken, eski, Luan - t'i ailesi çevresindeki Hsiung - nu boyu, T'u - ko, yani "güçlü belirten tuğu elinde tutan" boy olarak anılmaya başlanmıştır.

Kitabın üçüncü bölümünde, Hsiung - nuların ekonomik yaşamları, barınakları, kentleri, ulaşım araçları, nüfusları, yasaları, gelenek ve görenekleri ile ilgili sorunlar üzerinde durulmakta, bu arada, Ou - t'uo'nun (ordu, orta v. b. gibi açıklanmaktadır), boş bırakılmış toprak parçası anlamına gelmeyip, bir savunma kalesi olduğu ve Trans - Baikalia'da bulunan kalıntıların Hsiung - nuların Ou - t'uo'su olabileceği görüşü öne sürülmektedir.

"Ch'an - yü" unvanı ile Hsiung - nuların hükümdarlık sarayının bulunduğu yeri ele alan dördüncü bölümde, Ch'an - yü unvanının Hsiung - nulardan sonra pek çok yabancı ulus tarafından kullanıldığı belirtilerek, Ch'an - yü sözcüğünün anlamı ile ilgili görüşler şöyle sıralanmaktadır:

1 — *Han Shu*'dan, Hsiung - nu dilinde "geniş, büyük" anlamına gelen bir sözcüğün Çince okunuşu olduğu anlaşılmaktadır.

2 — Karlgrren'e göre ,bu sözcüğün eski Çincedeki okunuşu "tän - giwo"dur. Hsiung - nu dilindeki asıl söylenişi "targü" olmalıdır.

3 — Ch'an - yü = targü, Moğol dilinde "yayılmak", "açılmak" anlamına gelen "delgüü", eski Çince "tān - giwo", Yunancada ise Ταργήτιος, Ταργύτης biçiminde yazılmaktadır.

4 — Eğer Hami bölgesinde, Sartlardaki memur unvanı San'yu, Ghuz Türklerindeki "Jenuyeh" "Ch'an - yü" nün karşılığı ise, bu, Çince "tan" iminin "sh'an" okunuşunun da bulunması, bu nedenle Ch'an - yü'nün asıl okunuşundan saptırılarak okunmasından doğmuştur.

Ch'an - yü'nün sarayına gelince: *Shih Chi* ile *Han Shu*'ya göre, Ch'an - yü'nün oturduğu yer, bugünkü Sui Yüan Eyaletinin Kui Sui kentinde, yani Kukuhot yakınlarındaydı. Erh Ch'an - yü'den sonra, diğer bir deyişle Hsiung - nuların merkezi Batı'ya taşındıktan sonra, Ch'an - yü sarayı Dış Moğolistan'da, Orhon Irmağı kıyısında, Karakurum yakınlarında bulunmaktaydı.

Beşinci bölümde, "eskiçağ Kuzey Asya göçebe halklarının tarihi araştırılırken karşılaşılan en büyük güçlük, Çin kaynaklarında adı geçen Moğolistan bölgesindeki yerlerin şimdi neresi olduğunu bulmaktır" diyen Prof. UCHIDA, Chün - chi ile Chohsieh dağlarının bugün nerede bulunduğu sorunu üzerine eğilmektedir.

Altıncı bölümde Hsiung - nuların Batı'ya göçlerini belgelere dayanarak, kronolojik bir sırayla ele alan yazar, eldeki kanıtları daha da güçlendirerek Avrupa'daki Hunların Asya'daki Hsiung - nular olduğu savını desteklemektedir.

"Hsiung - nular hangi ırktan ve ne tipte insanlardır?" sorusuna yanıt arayan Prof. UCHIDA, yedinci bölümde, "dil" ile "ırk"ın ayrı şeyler olduğunu, antropolojik özellikler yerine dille ilgili bir takım kanıtlar ileri sürülerek Hsiung - nuların ırkının ve tipinin saptanamayacağını savunmaktadır.

Daha önce bu konuda yapılmış araştırmaları ele alan yazar, Hsiung - nuların Mongoloid olduğu tezine karşı, Caucosoid ırktan oldukları savını ileri sürmeleri desteklediğini açıklamaktadır. Bu savı desteklemek amacıyla, önce Çin kaynaklarındaki betimlemeleri ele almakta, bütün bunlardan Hsiung - nuların Caucas tipinde olduğu sonucuna varılacağını belirtmekte, bu tipin İskitlerle ilişkisini vurgulamaktadır.

Bunun arkeolojik ve anatomik araştırmalar sonucu da kanıtlandığını öne süren yazar, Kozlov'un Noin - ula'da bir Hsiung - nu mezarından çıkardığı kafatası ve diğer kemiklerin Mongoloid değil "Arian" özellikler taşıdığını hatırlatıyor. Bundan başka, Shan Hsi Eyaleti'nde, tanınmış Han generali Huo Ch'ü - ping'in mezarındaki Hsiung - nu heykelini de kanıt olarak ileri sürmektedir. C. Bishop'a göre, bu heykeldeki tip kesinlikle Mongoloid olmayıp, başka örneklerle de karşılaştırıldığında İskit tipini hatırlatmaktadır.

"Dille ilgili son buluntular da Hsiung - nuların içinde belirgin bir İran ırkı ögesinin bulunduğunu kanıtlamaktadır" diyen yazar, Avrupa'daki Hunlarla Asya'daki Hsiung - nular arasındaki fizyolojik benzerlikler konusunda, Avrupa Hunlarının Moğol, Hsiung - nuların beyaz, Caucas tipi olduğu tezini savunmakta, "Hsiung - nular Batı'ya göçerken, yönetici, Ch'an - yü soyu Isık - göl yöresinde kalmış, burada Yüeh - pan Devleti'ni kurmuşlar, aşağı sınıftan, Moğol tipindekiler de Avrupa'ya gitmiştir denilebileceği gibi, Avrupa'ya gidenler, Hsien - pei - Hsiung - nu karışımıdır da denilebilir" demektedir.

Kitabın bundan sonraki 213 sayfası Çin topraklarına yerleşen Güney Hsiung-nularının tarihine ayrılmaktadır. "Güney Hsiung - nularının tarihi, göçebe halkların tarımcı halklarla kaynaşmasının tarihidir" diyen Prof. UCHIDA, "Moğolistan yaylalarında ortaya çıkmış olan büyük Hsiung - nu Devleti neden bölünerek parçalanmış, tarımcı Çin içinde erimiştir? Göçebe halklar tarımcı kültür çevresine, tarımcı devletin toprakları içine göç edip yerleştiklerinde, ortaya ne gibi siyasal, toplumsal ve kültürel değişiklikler çıkmıştır?" sorularına yanıt aramakta, Güney Hsiung - nularının Çin'e göç edip yerleşmesiyle Çin'de "Beş Barbar Kargaşası Olayı"nın doğduğunu, bunun Güney - Kuzey Hanedanları döneminin ortaya çıkmasına neden olduğunu, bu siyasal değişikliğin Çin toplum ve kültüründe köklü değişiklikler yarattığını vurgulamaktadır.

Hsiung - nuların parçalanmasında, doğal âfetler, Wu - huanların ayaklanması, kalıtım çekişmeleri, Ch'an - yü mevkiinin ağabeyden kardeşe geçmeye başlamasının etkin olduğunu söyleyen yazar, daha sonra Hsiung - nularla Sonraki Han Hanedanı ilişkilerine değinmekte, bunun Roma İmparatorluğu ile Batı Gotları arasındaki ilişkilere benzer bir gelişme gösterdiğini söylemektedir.

Güney Hsiung - nularında her boyun nüfusunun dört bin ile on küsur bin arasında değiştiğini, "lo"nun 2-3 çadırdan oluşan 10-20 kişilik bir toplumu işaret ettiğini, birkaç "lo"nun bir araya gelmesiyle, başında bir "küçük başkan" bulunan "i - lo"ların oluşturulduğunu belirten yazar, "pu"nun siyasal ve kandaş bir birlik (Stamm, Unterstamm) anlamına geldiğini söylüyor.

Boylar içindeki köleler ile köle boylar, boy başkanlarının yeri, T'u - kolar merkez olmak üzere boylar birliğinin yapısı, yönetim örgütü, kurultay, Çin topraklarına göç ettikten sonra toplumsal değişiklikler, boyların dağılma eğilimleri gibi konulara değindikten sonra, Prof. UCHIDA, Wei - Chin dönemindeki beş kısım Hsiung-nuları konusunu ele almaktadır. Wei hükümdarı Ts'ao Ts'ao tarafından beş kısma ayrılarak yönetilmeye başlanmasından sonra Hsiung - nuların bağımsızlıklarını yitirdiklerini, bu dönemdeki Ch'an - yü soyunun eski Ch'an - yü soyunun devamı olduğunu savunan yazar, soylu Ch'an - yü ailesinin rahat bir yaşam sürmesine karşın, Hsiung - nu halkının köle olarak alınıp satıldığını, serf olarak kullanıldığını belirtmektedir.

Prof. UCHIDA, III. bölümde, Önceki ve Sonraki Chao, Kuzey Liang, Hsia Devletlerindeki Hsiung - nuları ele almaktadır. Sonraki Chao Hanedanı üyelerinin de (Chiehler) Hsiung - nulardan geldiğini, ancak, T'u - kolardan değil de Ch'iang-ch'ülerden olduklarını söylemektedir. Hsia Devleti'nin kurucusu Ho - lien ailesinin soy - kütüğü açısından Liu ailesinden, yani T'u - kolardan geldiğini ve saf Hsiung-nu olduğunu savunan yazar, bunların bir süreden beri Hsien - peilerle karışarak saflıklarını yitirdiklerini söyleyerek Hsia Devleti'nin Hsiung - nu, Hsien - pei, Ti-Ch'iang koalisyonundan oluştuğunu belirtmektedir.

"Beş Barbar Kargaşası Dönemi"nde Hsiung - nuların devlet örgütünde kullandıkları görevli unvanlarının başka yabancılar tarafından da kullanıldığına dikkati çeken yazar, bu yabancıların kendi dillerinde konuştuklarını söylemektedir. Yazara göre, T'o - pa (Tabgaç) Devletinin kuruluşunda Hsiung - nuların T'u - ko boyu önemli bir rol oynamıştır. Ancak sonraları tüm halklar kaynaşmışlar, boylar erirken, boy beylerinin çocukları Kuzey'in soylular sınıfını oluşturmuşlardır.

Kuzey Wei (Tabgaç) Hanedanı döneminde, İmparator Tao Wu'nun boyları dağıtmasıyla ortaya çıkan Kuzey kökenli soyluların Kuzey Chi ve Kuzey Chou Hanedanları yönetimindeki yeri ve etkisine değinilen dördüncü bölümde, boy dizgesi, dağılma durumları, sekiz beylik dizgesi ele alınmaktadır. Kuzey kökenli soyluların gözden düşüşü ile kuzeyli askerlerin hoşnutsuzluğu, uç boylarındaki kuzeyli halkın ikinci sınıf yurttaş durumuna düşmeleri sonucu bu halkların başkaldırmaları, yazara göre, T'o - pa Devleti'nin çöküşünü hazırlamıştır.

Kuzey Chi ile Kuzey Chou yönetimindeki Hsian - pei ve Hsiung - nu etkinliğinin yeniden güç kazanması sonucu, Çin adları alan yabancıların tekrar kendi adlarını kullanmaya başlamalarının, Chou yönetim dizgesinin, aristokratlaşmayı frenlemek, Çinliler ile yabancıların karşılaşmasını önlemek amacıyla güttüğünü söyleyen Prof. UCHIDA, kitabının en sonunda *Hou Han Shu*'daki Nan Hsiung - nu Chuan ile *Chin Shu*'daki Pei Ti, Hsiung - nu Chuan'ın açıklamalı çevirilerini vermektedir.

Dr. PULAT OTKAN